

"אליך נפשי אשא"

הרב צבי ישראל טאו*

א.

באחת משיחותיו לראש השנה בירר רבינו, הרב צבי יהודה הכהן קוק, את המדרגות השונות שבלימוד תורה ומתוך כך את הערך המיוחד של מסירות הנפש על לימודה וקיומה:

"העוז של מעמד הר סיני הולך וחודר לתוכנו בשמיעת הקולות" (-קולות השופר). "התורה כולה היא שמיעת דבר ד', כביטויים של חז"ל 'מפי השמועה למדו'. אנו ממשיכים את חדירת דבר ד' בתוכנו, בגירסא ובעיון, ב'תורת ד' תמימה'.

קיימות שלוש מדרגות בשמיעה זו, בתוך ישיבתנו:

"א. הצד הראשון והפשוט ביותר הוא לימוד 'צורתא דשמעתא'"¹.

הקומה היסודית, האלמנטרית, של עבודתנו בישיבה היא לימוד הסוגיות, הבנתן ורכישתן בבהירות ובעיון, עם כל שיטות הראשונים השייכות להן, בהעמקת הסברות וטעמי הדברים, עד למסקנתן הסופית המתגבשת בהלכה, בשולחן ערוך ובנושאי כליו.

"ב. מעל זה קיימת שמיעה וקבלת הדרכה וחינוך מתוך התורה. 'תורת ד' תמימה', והיא כולה שם אחד"¹.

התורה עניינה להאיר את הכל, לרומם ולהשפיע קדושה בכל, בחיים המעשיים והרוחניים, בחיי התרבות והמדע, בחיי החברה והמדינה. תורה היא הוראה "המורה את המציאות, המורה את החיים, המורה את הנשמה, המורה את הגויה, המורה את הפרט, המורה את הכלל, המורה את הדור, המורה את העולם, המורה דור דורים, המורה עולמי עולמים"². אמנם בערכה המעשי-ההלכתי בלבד, אין היא יכולה להקיף ולכלול את החיים בכל רחבם והיקפם, ועל כן מתוך הפרוזדור של הקומה הראשונה, יש לעלות מדרגה

* מאמר שעובד ע"פ שיעורים שניתנו בחורף תשנ"ט, ושמו ע"פ תהילים כה, א

1. שיחות הרב צבי יהודה, ראש השנה, סדרה ג, סע' 6

2. עולת ראיה, ח"ב, עמ' קנט, ד"ה תורה

נוספת, ללימוד מחשבה ואמונה, כללי תורה ופנימיותה. רק בערכה זה, מקיפה התורה את כל החיים, בנותנה להם ערך וכיוון, מגמות כבירות וקדושות. מתוך האמונה העמוקה והבהירה מקבל הכל את מטרתו ומגמתו האמיתית, – להאיר ולבנות את הטוב האלקי בעולם על ידי כל היכולות, הכשרונות והכלים השונים. על התורה במובנה זה, תורה הכוללת ידיעות עליונות וכלליות, ונותנת ערך וקוממיות לחיים כולם, כנשמה המחיה את האיברים השונים, נכון ומוצדק לומר "כי הם חיינו".

מובן הדבר שהקומה השניה בנויה על יסוד הקומה הראשונה. רק מי שחי את חיי היהדות בפועל בכל מילואם, בכל מצוותיה ודקדוקיה, בידיעת ש"ס ופוסקים, – הוא היכול להיכנס להיכל הקודש של הארת האמונה והמחשבה ולהבינן בהבנה אמיתית ושלימה.

ג. "יש להניח שכל אלה שבאו לכאן, תחת קורת הגג שלנו, באו מתוך שאיפה של מסירות נפש, דבקות בתורה ואמונה"¹.

מהי מסירות נפש?

מסירות נפש אינה רק התמסרות למיתה בפועל, בהקרבה של רגע אחד בלבד, אלא היא דרך חיים, בניין נפשי שלם של תרבות ורוח, מדרגת חיים מיוחדת בה מתרומם האדם ומתמסר באופן מוחלט לאידיאל הגדול של קידוש שם שמים, עד שכל חיי העולם הזה אינם חשובים בעיניו והוא מוכן להקריבם עבור המטרה הנשגבה, בהקרבת כל החיים והעלאתם, בקביעות ובתמידות, בדבקות אלקית. – "תכונת מסירות נפש היא הקדושה העליונה, המגלה שכל נטיות החיים וגילוייהם דברים טפלים הם, והדבר היסודי המהותי של החיים איננו כי אם אור ד' לבדו שהכל בטל לו"³.

וכן מבאר ה'מעבר יבק' את הבטחת המלאך לרבי יוסף קארו שיזכה למות על קידוש השם: "וכל אדם, הגם שמת על מטתו, יכול לקיים בעצמו כך, למות על יחוד קוב"ה ושכינתיה... וכן הוגד למהרר"י קארו הרבה פעמים: את עתיד לאתוקדא על קדושת שמי... שנרמז לו כונת מיתתו, גם שנפטר בשם טוב על מטתו, יעלו חסיד בכבוד"⁴. ערכו של ה'בכח', של הכוונה הרוחנית-הפנימית, על פיה התנהלו כל חיינו, מחשבותיו ומפעלותיו, גדול וחשוב יותר מהמיתה על קידוש השם ש'בפועל', ועל כן נחשב לו הדבר כאילו מת על קידוש השם.

וכן מבאר רבינו במקום אחר:

"מסירות הנפש לדברים עליונים וקדושים הלא היא מדת השייכות הפנימית והמהותית המוחלטת אליהם"⁵ – לא כשייכות של תחביב, ולא כשייכות שנועדה להנעים לו את חיינו, אלא שייכות של התעלות כל האדם אל התורה, והידבקות מוחלטת בה ובכל אורחותיה

3. עין איה, שבת, פט, ב

4. מעבר יבק, שפתי צדק, פ"ג

5. לנתיבות ישראל, ח"ב, וזאת ליהודה, עמ' נ

שהיא עילאית מכל חיינו, כי בקרבו יש רק ניצוץ אחד קטן מכל התוכן האידיאלי, והתורה כוללת הכל. "שהיא" - שייכות זו - "מתגלית לפי רוממות ערכו של אדם, שהיא מהוה את תוכן חיינו וקובעת את מבנהו מפנהו וקיומו"⁵.

שאיפתנו להקים תלמידי חכמים שקישורם לתורה יתיסד על מסירות נפש, על שייכות פנימית עמוקה מאוד לתקומת התורה בישראל, שתוליד בקרבם רצון גדול וקבוע להוציא אל הפועל אידיאל עליון זה, החשוב להם יותר מכל ערך אחר והוא מרכז כל חייהם. דבקות כזו בתורה ואמונה היא קומה שונה לגמרי, ערך אחר לגמרי של לימוד! כשם שהארץ, בבניינה הממשי, אינה נבנית ואינה נכבשת אלא מתוך מסירות נפש, כך בניין התורה והרוח בישראל לא ייבנה אלא בהעמדת שורה פנימית ואיכותית של תלמידי חכמים שימסרו נפשם למען התורה ו"למענך אלקים חיים".

"מדה גדולה ונאדרה זו הלא היא מזדהית עם אותה המעלה העליונה של דבר במ ועסוק במ לשם עצמם"⁵ - לא לסיפוק סקרנותך או לתועלת אחרת, אלא לשם גילוי האמת עצמה, "של ההתמלאות וההשתייכות וההתעצמות של כל האישיות באותם העניינים וכל חייה וממשיותה בהם"⁵.

"רק מתוך כך יש ערך לתקוות של גידול גדולי תורה, גדולי אמונה וגדולי רוח, ונתתי רוחי בכם וחייתם"¹. 'גדולי תורה' - מבחינתה המעשית; 'גדולי אמונה' - מבחינתה האמונית, המחשבתית; 'וגדולי רוח' - במסירות נפשם להקמת חפץ ד' בעולם, אשר יהוו צינורות להתקיימות חזון תחיית העצמות היבשות, להיותנו "ממלכת כהנים וגוי קדוש".

"זוהי האחריות המוטלת על כולנו ועל כל אחד ואחד שנמצא כאן"¹. אדם היודע שיש לו אחריות על בניין האומה, הצלתה ורוממותה משפלותה - רואה עצמו מגוייס לצבא ד'! מסירות נפש זו מקנה ערך שונה לגמרי ללימודה ועיסוקה של תורה. במובן הלימודי אין כאן תורה אחרת מזו הנלמדת טרם הגיע האדם למדרגה זו, אולם יש כאן תורה אחרת מצד היחס המתגלה, מצד מגמת הלימוד וערכו. לא עוד העמדת ה'אני' במרכז, בחשבונות קטנוניים אישיים של "חדאי נפשי, לך קראי, לך תנאי"⁶, כי אם התבטלות והתכללות במטרה הגדולה, בשאיפת קידוש השם, היוצאת אל הפועל בהתמסרות מוחלטת לעיסוקה של תורה, להתגדלות בה ומתוך כך להשפעתה במרחבי חיי האומה. מי שאינו חי ברמה זאת - כאילו לא נכנס עדיין לישיבה!

מסירות נפש זו נותנת לכל החיים ערך שונה, עליון ואיכותי. חיים בלא מסירות נפש הם חיים של הכרח, של בדיעבד, ואילו חיים שיש בהם אידיאל גדול שכדאי למוסרם

ולבטלם עבדו הופכים להיות חיים 'לכתחיליים', בחיריים וחופשיים. מתגלה כי 'אשרינו מה טוב חלקנו ומה נעים גורלנו', נפקחות העיניים ומתגלה אופק חדש, נופלות האטימות שבלב, הקטנות והחיצוניות, ודברי התורה עצמם מתקבלים ומובנים בצורה אחרת, מאירה ומחיה יותר. אין כאן, אפוא, תוספת לשתי הקומות הראשונות בלבד, אלא קומה שלימה המתייחדת במעלתה העליונה.

ב.

מסירות נפש זו היא השייכות הנפשית וההתמסרות המוחלטת לאידיאל עצמו, בלא כל פניה חיצונית וזרה.

וכן מבאר מרן הראי"ה קוק זצ"ל, ב'עולת ראייה', על הפסוק "הבו לד' כבוד שמו, שאו מנחה ובאו לפניו, השתחוו לד' בהדרת קדש"⁷:

"ההשפעה האצילית, המרוממת את הנפש בצורה מקיפה", ביחס נפשי של הערצה לעניין האלקי, "היא הקודמת לבא, בראשית ההתודעות של הכבוד האלהי, הנשא ומרומם מכל רם ונשא. אבל עדיין אין הכבוד הגדול הזה פועל רק על המהלך הרוחני של הנפש, שהוא אושר פנימי נשגב", אך אינו מוליד מעשים והטבת הנהגת החיים. "אמנם אחר כך, כאשר ההשפעה של רוח הקדושה חודרת יותר, בעומק הויתו של האדם", ולא נשארת בצורתה הכללית והמקיפה בלבד, "בא הוא ג"כ לגלות את הצפון בקרב נפשו פנימה מכבוד אלהי אמת, ע"י מעשים מוחשיים, נפעלים בתכונה מלאה רוממות נפש ואושר חיים עצמיים"⁸, המעידים שלא הרהורים מרחפים בלב בלבד יש כאן, אלא הטבעה עמוקה בעצמיותה של הנפש שהזדככה בקישורה אל התוכן האידיאלי האלקי. היכן שמעשיו של האדם נמצאים – שם באמת נמצאת אישיותו⁹.

שני שלבים אלו הם הראשית והבסיס של עבודת ד'. אמנם אחרי כן, "כאשר הרוח מתעלה עוד יותר, והגודל האלהי מתעמק מאד בתכונת הרוח של האדם, וחובק את כל נשמתו, אז מתחילה הדרישה הפנימית, של ההערכה הנאמנה של היצור האפסי נגד היוצר ב"ה, מקור היש וההויה הגמורה"⁸.

כאן מתהפך הכל!

עד כאן עמד האדם במרכז ומילא את צרכיו הנפשיים בקישורו ההולך ומתעמק לאלקים, ואילו כעת, במדרגה העליונה יותר, השונה במהותה מכל הקודם לה, מתבררת לאדם אפסיותו מול הקב"ה, שאין עוד מלבדו, ומכאן ואילך נולדת בקרבו תכונה של חפץ עשיית

7. דברי הימים א, טז, כט

8. עולת ראייה, ח"א, עמ' רח, ד"ה הבו לד'

9. דאה עין איה, ברכות, פ"ט סע' שכג

רצון ד' לא לשם מילוי צרכיו הנפשיים, אלא מפני ההתמסרות המוחלטת לטוב העליון, בהכרה שאין ערך חשוב במציאות אלא הטוב האלקי בלבד.

וכן כותב הרב במקום אחר:

"האהבה, בתחילת צמיחתה, מתחברת היא עם האניות אשר היא בטבעו של היצור המוגבל... אחרי האהבה הזאת, שהיא קשורה עדיין עם ההרגשה העצמית... מתגברת היא הקדושה, והאהבה העליונה מתצמצמת ומזדככת, לא בתור אהבה שהשמת עצמותו של האדם בתוכה היא תופסת מקום בה, אלא אהבה פלאית שאין דוגמתה כ"א בהאהבה האלהית העליונה..."¹⁰.

מדרגה זו אינה שפלות לאדם וביטול ערך מציאותו הפרטית, כפי שנדמה למחשבה הקטנונית, אלא אדרבה – "זהו הצד המרומם את האדם ע"י השפלתו הגמורה, 'אני את דכא'"⁸. דוקא ההשפלה בפני האידיאליות האלקית החובקת כל, היא המולידה את הגדולה היותר עליונה¹¹, משיבה לאדם את כל ערך מציאותו במובנה העליון, מצד חפץ ד', מקור ההויה הגמורה, – "ההשתחואה היא ההתעלות הנשמית כלפי מעלה, שבאה בהבעה של השפלתה של תכונת החמר, או גם תכונת המוגבל לגמרי"¹².

"ועל כן הנה הנה סדרי המדרגות זו אחר זו:

הבו לד' כבוד שמו, יפעת האצילות והשערת הגודל העליון, המעורר בנשמה כבוד אין קץ למלך הכבוד ב"ה וגדולת שמו הגדול" – ביחס כללי ומקיף מאוד.

"אחר כך באה ההכשרה המעשית, שאין הנשמה מוצאה לה מנוחה אלא אם כן תבטא את הרגשתה הנערצה ע"י מפעל מקודש, המורה קרבת אלהים והכרת גדולתו, שאו מנחה ובאו לפניו" – ריבוי מעשים המכריעים את אישיותו של האדם וקובעים את תכונתו.

אמנם "כל זה הוא התכן ההתחלי, שעדיין מוצא האדם ספוק נפשי מיוחד מעדנת הרגשתו ועדנת הכרתו האלהית, המשביעה את הנשמה מלשד תענוגיה" – כאשר ישותו תופסת עדיין מקום בפני עצמה והקשר האלקי נצרך לו למילוי סיפוקיו בלבד.

"אבל האמת העליונה, המתגלה אח"כ, היא הענוה, ה'גדולה מכולם', המביאה את הבטוי של הכרת ההערכה, שהיא מביאה את ההשתחוויה, המלאה הדרת הקדש. השתחוו לד' בהדרת קדש"⁸.

10. עולת ראייה, ח"א, עמ' מד ד"ה ד', אהבתי

11. ראה אגרות הראיה, ח"ג, עמ' ד

12. עולת ראייה, ח"א, עמ' פח, ד"ה ונשתחווה. וראה עוד אורות, זרעונים, ה, יסורים ממרקים, עמ' קכה: "ההכנעה מפני האלהות, שהיא דבר טבעי בכל נברא, בכל הויה שפרטיות מתגלה בקרבה, להתבטל בפני הכללות וקל-וחומר בפני מקור ההויה של הכללות, שהוא חש בו עליונות של אין-קץ לגבי הכלליות, – לא צער וכדוך יש בה, כי-אם עונג וקוממיות, שלטון וגבורה פנימית מעוטרת בכל יפי... ההקטנה הטבעית הזאת מצמיחה גדלות אדירה..."

מדרגה זו, היא מדרגת מסירות הנפש, בה אין האדם פועל ומתקשר לתורה ולאמונה לטובת עצמו כלל, אלא "הבטחון בישועת ד' הכללית, שיעשה לעולמו, רק היא היא הממתקת את כל החיים כולם, ואין השמחה נפרעת כלל ממה שאין היחיד בטוח בעצמו על דבר גורלו ביחש לאושר הגדול ההוא, מלא חפץ לב הוא בידעו שהטובה עתידה לבוא, שהעולם הוא מתוקן לאושר, שהמציאות כדאית היא להברא... הוא מאושר אושר ודאי, אושר הבא מתוך שאיפה אצילית, התופסת תמיד את המציאות, את התיאוריה הכללית"¹³.

ג.

מידה זו של ענוה ומסירות נפש מתגלה בשאיפה מתמדת וקבועה של הקשבה והתעלות. וכן מבאר הרב את הפסוק "לכו בנים שמעו לי יראת ד' אלמדכם"¹⁴:
"התעלות התדירה במעלות הקודש, הרצון הקבוע להליכה מתמידה בדרך הקדושה והטהרה, היא מכשירה את הדור הצעיר להקשבה פנימית, לההבעה היוצאת מאת הרועים הגדולים העומדים לישראל בכל דור ודור"¹⁵.

לעומת המלאכים הנקראים 'עומדים'¹⁶, בהיותם קבועים במדרגת שלימותם מבלי יכולת להוסיף מעלה, תלמידי חכמים הולכים ועולים מחיל אל חיל, בלא מנוחה ועצירה, מתוך רצון קבוע, שאיפה בלתי גבולית ומסירות נפש לעמלה וקניינה של תורה. רק ה"לכו בנים" מביא לשמיעה הפנימית של "שמעו לי".

יש הקשבה חיצונית, – הקשבת האוזן את פרטי הידיעות. זו הקשבה השייכת לשתי הקומות הראשונות שבבניין התלמיד חכם. אולם הרבה למעלה ממנה עומדת ההקשבה הפנימית, השונה לגמרי באיכותה ומהותה, זו הבאה לאדם מתוכיותו, מהקשבת דבר ד', מהקשבת התורה מתוך נפשו פנימה, מתוך עצמיותו, עד ש"נעשה כמעין המתגבר וכנהר שאינו פוסק"¹⁷.

הקשבה זו באה דוקא מתוך מסירות נפש, מתוך צמאון פנימי אל הגודל ושאיפת התעלות ההולכת ונעשית אידיאלית יותר ויותר.

"אם חסר הרצון להתעלות, מוכרח גם כח השמיעה להיות מתחלש, והדברים הנשמעים מפיו של מדרוך, העומד במעלות נפשו הרבה יותר גבוה מהמעלה של הצעירות, הצריכה

13. עולת ראייה, ח"א, עמ' שלב, ד"ה לולא האמנתי. וראה עוד שם, עמ' קפז, ד"ה זמרו לד'; שם, עמ' קצ, ד"ה מה בצע

14. תהילים לד, יב

15. עולת ראייה, ח"ב, עמ' סה, ד"ה לכו בנים

16. זכריה ג, ז. וראה נפש החיים, שער א, פ"י

17. אבות, פ"ז, א

לקבל את השפעתו, הם נשמעים רק על-פי האופי של ציורם של הבנים, ואם כן לא להאב הגדול הם שומעים, אלא לעצמם ולרגשי לבם"¹⁵.

בלי 'לכו' אין 'שמעו'. בלי רצון קבוע להתעלות תדירה במעלות הקודש אין לאדם יכולת לצאת ממצבו ולהתעלות לגדלות אמיתית. נשאר הוא מבוצר בעמדותיו הישנות, הקטנות והפרטיות, ואת כל לימודו, את כל התורה והקדושה הוא מתרגם ומגמד לשיעור הקומה המצומצם שלו, ותחת שיתעלה אל הקודש משפיל הוא את הקודש אליו.

לא זו היא מגמתה של תורה. לא התורה צריכה לרדת אליך, כמו שהינך, במידותיך הבלתי מתוקנות ושאיפותיך החומריות, אלא אתה צריך להתעלות ולהתגלות ב'אני' האמיתי שלך, שאינו אלא "למענך אלקים חיים", השואף למסור את הנפש על הארת הטוב האלקי בעולם. בלא ה'לכו', בלא היציאה וההשתחררות ממסגרת ה'אני' הפרטי ומכל הפרינציפים, אין דברי תורה נותנים משמעות מחודשת לחיים אלא מושפלים להיות מותאמים וממוסגרים לקטנות, וזוהי מחלה נוראית. – "העקשנות לעמוד תמיד בדעה אחת ולהתמך בה בחבלי החטאת שנעשו למנהג, בין במעשים, בין בדעות, היא מחלה הבאה מתוך שקוע בעבדות קשה, שאינה מניחה את אור החרות של התשובה להאיר בעצם חילה"¹⁸, ומעכבת כל התפתחות אמיתית ועמוקה.

"אבל ע"י ההליכה התמידית" – של היחלצות ממסגרות מחשבה קטנות והסכמה להיכנס בעולה של תורה ועבודה, "חוש ההקשבה הפנימית מתפתח, ואז באה השמיעה האמתית, השמיעה למוסר האב, לקול הרועה הנאמן"¹⁵, והאדם הולך ועולה ומידבק בקדושה וברצון ד'.

משל למה הדבר דומה?

בעבר, לפני שהומצא הטלסקופ, התבוננו אנשים בירח ודימו לראות בו את פרצופם הם – ירח מחייך או קורץ. זו תכונתו של האדם בחולשתו – לראות באוביקט את הסוביקט. משנבנה הטלסקופ נתגלה לפתע שכל אלו הקוים ו'תוי הפנים' שעל הירח אינם אלא הרים, גיאיות ועמקים. כדי לדלג על מרחקים גדולים יש צורך במכשיר ראיה משוכלל. כן בידיעת הטבע וכן בעניינים הרוחניים. האמונה היא ה'טלסקופ', בעזרתו אנו מדלגים על המרחק העצום שבינינו לבין האמת המוחלטת. האמונה באמת האוביקטיבית הנשגבה ממנו, ומשאת הנפש שלא להסתפק בעולם המחשבה המוגבל שלנו, אלא לצעוד במעלות הקודש בשאיפה לגילוי האמת הגדולה, – הן המאפשרות לנו להתקרב אל רצון ד' וחכמתו.

18. אורות התשובה, פ"ה, ה

ד.

מדרגה זו אינה נקנית אלא בעמל ויגיעה, בהסכמה פנימית לשינוי כל צורת החיים, השקפות העולם ומידות הנפש שנשתרשו באדם עד כה.

וכן כותב הרב ב'מוסר אביך':

"תנאי גדול התנה החסיד ב'חובות הלבבות' עם הנפש שתתמצה לקבל מרירות הסם"¹⁹.
מי שחפץ באמת להיות בריא חייב לקבל על עצמו את עול הריפוי ואת המשמעת הנדרשת כדי לעבור את הדרך הארוכה מן החולי אל הבריאות.

כן הדבר בריפוי הנפש ותחלואיה. החפץ ללכת בדרך של קניין תורה, תיקון מידות והתעלות באמונה ויראת שמים, חייב לקבל עליו את 'מרירות הסם' ולדעת שעבודה רצינית ואמיתית מחייבת שינוי גדול ומהפכני בכל מהלך חייו, – שינוי הרגלים ומעשים, מידות ורעיונות.

לעתים חפץ אדם ללמוד תורה אך בלא לשנות מאומה מהשפלות שהוא נמצא בה. כל מגמתו היא לרכוש חכמה ודעת לסיפוק תאוותיו הרוחניות, ולהנעמת חייו בהווי דתי, בדברים נעימים ומלטפים של קודש, החסרים לו לשם סיפוקו הרוחני. עבודה זו איננה עבודת ד' אלא עבודת עצמו! לימוד תורה זה אינו אלא התקשטות חיצונית שאינו פועל כלום על אישיותו, אינו משנה אותה ואינו מעלה אותה. זוהי רוחניות של חיפוש תענוג ונעימות ולא של קבלת אחריות, חיפוש מילוי החובה ומסירות נפש על הטוב האלקי. לימוד תורה כזה, שאינו על-מנת לקיים, אין לו פירות, ועליו לא נאמר²⁰ "מתוך שלא לשמה בא לשמה"²¹. זהו הנקרא בדברי חז"ל "מגיס לבו בתלמודו"²², "דהיינו שישכיל ויתבונן ועם כל זה לא יזוז מחומריותו ומנטיותו העפריות, אף שהן הפכיות אל החכמה והצדק המושג"²³.

עבודה אמיתית מחייבת, בתחילתה, שינוי ומהפיכה בכל מה שהיה עד עתה מורגל ומושרש, נכונות לקבלת עול לשינוי דרך, אף שהוא קשה ובלתי נעים, מאהבתו את האמת והסכמתו הפנימית לסבול, לפי הנדרש, לשם הופעתה. – "וזהו דבר מוכרח מאד, וכל זמן שיאמר לעצמו שלום שלום, ורק בנועם לבד ילך באורח סלולה, הוא קרוב אל המכשול", כי לא תיתכן עבודה רצינית ועמוקה בנועם ובשלום בלבד, בלא יגיעה ומרירות. "כי יותר יש לחשוד את הדמיון, שמפני שאינו חושש כ"כ אם לא יעזוב הדרך הרע מתוך כך אינו מצטער בקרבנו, משנאמר שתיכף ומיד מבין ומכיר את השביל הטוב איך להנצל"¹⁹.

19. מוסר אביך, פ"ב סע' א

20. ראה עין איה, ברכות, פ"ב סע' סג

21. פסחים נ ב

22. אבות, פ"ו, ו

23. עין איה, ברכות, פ"ב סע' ו

הנכנס ללימוד תורה אך ממשיך עם זה את דרך חייו הרגילה משכבר, מוותר לעצמו בתאוות ויצרים והולך אחרי חפץ לבו, – אין עבודתו אלא דמיון ובערות. בלא מסירות נפש, בלא טהרה מכל קטנות ושפלות, בלא התבטלות כלפי המוסר והאמונה, לא יזכה להגיע למדרגה חשובה בעבודת ד' ובקניינה של תורה.

ה.

עם ההסכמה הפנימית לשינוי ולקבלת מרירות הסם, צריך גם – כן סבלנות, אורך רוח, נחישות ועקשנות רבה.

התרבות, המוחדרת אלינו דרך כלי התקשורת למיניהם, משרישה יותר ויותר בלבבות את יצרי הלב הגסים, המחפשים סיפוק והנאה מידיים.

'תרבות' זו שאינה אלא תת-תרבות, המעידה על נביקת רוח נוראה, סובבת ואופפת את האקלים החברתי והציבורי של חיינו. מלבד הנזקים הרבים שבה עוד גורמת היא שבהיכנס האדם לבית המדרש, לעולמה של תורה ואמונה, אינו מחפש אלא את ההנאה המיידית. עכשוזים! מה שלא מהנה ומנעים מיד אין אפשרות 'להתחבר' אליו, – זה לא 'מדבר' אלי, לא 'מסדר' לי. מחפשים את הקדושה בניגונים, בריקודים, בהשתפכות הנפש, וחושבים שבזה זוכים למשהו. זה שקר! לא זו הקדושה, לא אלו רגשי הקודש אליהם אנו שואפים. אין זו אלא שמחת הנפש הבהמית, הדמיונית, הבלתי מפותחת, כאותם משתכרים וחושבים שבזה הגיעו לאושרם.

לימוד תורה הוא ההיפך הגמור מכל זה. הוא מחייב כניסה לעול גדול של חובות וצעידה ממדרגה למדרגה תוך שינוי כל המדרגות הקודמות. לא בגיטרה ובמחולות עולים אל הקדושה אלא בעמל ועבודה ארוכת שנים, איכותית ופנימית מאוד. מי שאינו מבקש ורוצה בזה – אין מקומו בבית המדרש! כל החיפוש אחר הסיפוקים המידיים אינו שייך לתוככי בית המדרש אלא לתרבות השטחית והבהמית הבאה לספק את ההרגשות הפרימיטיביות של האדם.

לאלקים לא מתקרבים עם החושים הגסים, החיצוניים, אלא עם חושים רוחניים, חושים של קודש²⁴. "החוש של הקודש, שבו חשים את הנשגב והנערץ העליון, הוא עניין מיוחד במרכז הנשמה. וכשבאים לחוש את הקודש בחושים אחרים, שנועדים לתחישת החול, אין הקודש מתגלה כלל בהם". כדי להתקרב לתורה יש להשתחרר מהמציאות שאתה נמצא בה ולהתרומם לאמיתת ישותך, ל'אני' האמיתי והגדול שנמצא בך. התקרבות זו מחייבת התחוללות של הטהרות והתעלות עד ליכולת גילוי האישיות שמסתתרת בך וזועקת למילוי צרכיה.

24. ראה מאמרי הראיה, ב', עמ' 470

זו היא עבודת התורה והקדושה הגורמת להתעלות תדירית לחיים גבוהים ונשגבים תוך השתנות ומהפיכה פנימית, הזדככות והטהרות, שמכוחם הולכים ונחשפים מעמקים חדשים, חיים אחרים, גדולים ועצומים, המחכים ומוכנים לך בתוכך פנימה. מי שחושב ששמחתה של תורה ודבקותה של תפילה הן מסוג דברי החולין הגסים ומצפה להרגיש בהן את ההנאה המיידית, – אינו מבין כלל את גובהם ועומקם ואת החיים השונים לגמרי העומדים להיחשף בפנינו על ידם. כברת דרך ארוכה צריך האדם לעבור עד שיכשיר עצמו ויוכל לחוש את מה שנשמתו חשה, את פנימיות חייו.

באגרת, למי שהתלונן בפניו שאינו רואה ברכה והתקדמות בלימודו, כותב הרב: **"למה זה בני יקירי ירפו ידך, למה תתאונן על חסרון ההתקדמות ועשיית פרי בתלמודך, לא כן בני, לא בדרך מורגש" – מוחשי ומיידית "מתראה פרי השקידה. הנני מלומד מנסיון, כי פעמים רבות יעברו זמן זמנים טובא ואין הלב מרגיש מה שפעל ובמה הוסיף לקח, כשם שאין הילד מרגיש שהוא הולך וגדל. אבל מפרק לפרק" – אחרי תקופה ארוכה של התמסרות ושקידה, התבטלות היש והרכנת הראש לפני אורה של תורה, "בא תזיון חדש, חדש לגמרי. הידיעות מתלקטות לאט לאט ומצטרפות לחשבון גדול. הלימודים הנרדמים מאד" – שספגנו וקנינו אך חשבנו שהם יבשים ואיננו מרגישים בהם, "חוזרים וניעורים, וההבנה מתרחבת בהרחבה פנימית, עד שהאדם ההוגה נעשה בריה חדשה בעזה"²⁵, לא כמתן שכר מיידית, אלא אחר זמן הגון וארוך, "וזה יקרך גם אתה חביבי, אל תדאג כלל וכלל.**

איזה חיים ויחש ה' לנו עם הלימוד אם היתה פעולתו מורגשת לנו בכל יום ויום כמו שאנו מרגישים את הלבוש אשר נלבש". וכי בדמיונות ההבל של החושים הגסים שאנו שקועים בהם נחשוב להרגיש את הקודש? זוהי הערכתנו את התורה? והלא הלימוד המורגש בפעולתו יום יום אינו אלא חיצוני זול, כלבוש שעלינו! הזוהי תורה? – "חזיון כזה זר הוא ואיננו מתאחד עם עצם חייו, אין הנשמה נהנית ממנו, ואין לו מעמד איתן ועומד, לא כן הוא, למרחוק אנו צריכים לשא דעה, לתקוה של קיבוץ הגון של ידיעה ושל גירסא, זמר בכל יום זמר בכל יום, ואח"כ סוף הכבוד לבא"²⁵. למרחב ולעומק, לחיוניות ולאשר לא מגיעים ברגע ולא בחושים חומרניים וגסים. חלילה לנו לקחת את הדגם של החוץ אל הקודש פנימה.

אשרינו שיש לנו נשמה גדולה, חיים פנימיים וקדושים, ותורה גדולה המדריכה ומורה לנו את הדרך. רק מתוך השקעה רצינית, עבודה ארוכה של תיקון מידות וקניית דעת ואמונה, נבוא להרגיש עונג גדול בעבודת ד', וגם אם לא נרגיש מאומה יודעים אנו ברור שבמחסני נשמתנו חתום אור גדול וגנוז ההולך ומתוסף בנו ובעולם כולו על ידי עבודתנו.

25. גנזי ראי"ה, ד, עמ' 25. וראה עוד שם, עמ' 27. וראה ספר תולדות אדם, מהדורת תשמ"ז, עמ' כא, ד"ה מי שלבו לב אדם

.1

התופעה, ההולכת ומתפשטת, של תלמידים החפצים מאוד בהתעלות רוחנית אך אינם מוכנים להשקעה של עמל, לימוד ועיון; החפצים בתורה ובקדושה החצובות מתוכם פנימה, מאמיתת נפשם והרגשתם, אך אינם מבינים את הצורך בלימוד שנים רבות בהשקעה רוחנית בהיות אביי ורבא, – צריכה היא בירור.

יש צד אמיתי וצודק בשאיפה זו. להיות נאמן לעצמיותך הוא דבר נעלה וסגולה יקרה, אולם נאמנות זו לעצמיות אין פירושה שקיעה בדמיונות שוא כאילו כל מה שמוצא האדם מתוך טבעיותו הגסה והבלתי מזוככת הרי זו באמת עצמיותו. זהו שקבעו לנו חז"ל בתפילה: "לעולם יהא אדם... מודה על האמת ודובר אמת בלבבו". ומבאר הרב:

ראשית צריך האדם להיות 'מודה על האמת', הנשגבה ממנו הרבה, ואל יהיה "כל כך כנוס רק בתוך עצמו" – במסגרת הקטנה של מחשבותיו וציוריו, "עד כדי ההתרחקות מההצצה של אור האמת הרחוק מאתו, שיוכל לטעות שזהו מכלל שמירת צביונו המיוחד, שלא להכניס אל תוכו קנינים של ציור מבחוק, שאינם עצמיים לו, ושלא נצטיירו לכתחלה, מראשית הולדם, בהגיונותיו", מחששו פן כל אלה הלימודים יטשטשו בזרותם את נקודת חייו העצמית. "אלא שהאדם צריך לדעת, שיחד עם כל הסגולות החשובות, שישנן לשמירת הצביון העצמי, והוקרת האמת הפנימית המיוחדת לו, הוא צריך להתרחב" – מעבר למה שהוא מסוגל להגיע בכחות עצמו בלבד, "ולהתרומם עד לכדי התפיסה הבהירה של האמת המוחלטה" – להרכין ראש ולהקשיב לאמת הנשגבה והכוללת, "זאע"פ שבאה היא לו לא מתוכיות הכרתו, אלא ממקום אחר, מהשפעתן של הכרות יותר חודרות ויותר גבוהות מהכרותיו, יהיה מודה על האמת"²⁶.

רק אחרי כן, אחרי שנים רבות של לימוד ושקידה, אחרי שצעד דרך ארוכה מתוך אהבת האמת ומתוך התבטלות למקורות הנאמנים והנצחיים של האמת האלקית, אז יש תקוה שיגיע למצב של 'דובר אמת בלבבו', שיגלה גם את האמת שלו, את האות שלו שבתורה. – "שלא יאמר האדם, מאחר שענינו תהינה תלויות לאותו הציור הגדול של האמת, שיבא לו ע"י הערותיהם של אחרים, גדולים וטובים ממנו, לא יתחד כלל עם נשמתו, לדעת מה שרוחו הפנימי הוגה בקרבנו. לא כן הדבר, אלא שיחד עם ההודאה על האמת הרחבה, הבאה מאפקים כל כך רחוקים, יהיה דובר אמת בלבבו, לדלות את מי האמת ממעמקיו הוא"²⁷. רק ההודאה על האמת, האמונה שיש משהו נשגב ועליון מבינתך, היא הפותחת את שערי הבינה המאפשרים לגלות את העצמיות האמיתית, בלא דמיונות שוא והזיות שקר.

26. עולת ראייה, ח"א, עמ' קא, ד"ה ומודה על האמת

27. שם, עמ' קב, ד"ה ודובר אמת בלבבו

מאוד מאוד יש להיזהר בדבר זה. כל עוד אין האמת המוחלטת עומדת במרכז החיים והשאיפות אלא האדם בנטיותיו הפרטיות והקטנוניות, שלא הזדככו עדיין מכל ההשפעות החיצוניות שהורגל להן, – הרי שאין האדם מקשיב באמת לכל מורה ומדריך אלא לעצמו בלבד. כל נטיותיו הגסות עומדות כחיץ בפני כל התפתחות והשפעה אידיאלית ומרוממה. רק ההשתחררות ממחלצות אלו וחיפוש האמת עצמה, הנובעת ממקורות קודש, פותחים את שערי הלב להשפעה נכונה ועמוקה, שתאפשר אחרי שנים רבות את הארת האמת מקרבו פנימה.

במקום אחר כותב הרב:

”מן המחשבה המשוטטת בחופש לומדים הרבה יותר ממה שאפשר ללמוד מן הספרים.” המחשבה הלא פועלת בקרבנו ללא הרף. הזוכה, אחרי שנות עמל ארוכות, להיות כמעין המתגבר, שכל מחשבותיו מפכות מתוך אור התורה הזורם בתוכו, הוא שומע את קול ד’ הדובר את התורה כולה מתוכו פנימה. זוהי מדרגה של רוח הקודש. במצב כזה עיקר לימודו של האדם הוא ממעיין התורה האדיר שזורם בו.

”אבל באיזה אופן עושים את המחשבה שתשוטט בחופש? באיזה דרך נותנים חירות לרוח מכל מאסריו של הגוף ונטיות המזג והסביבה? זה אי אפשר ללמוד מתוך המחשבה” – כי הרי היא עצמה אסורה עדיין במאסרי הגוף ותכונותיו, ו”אין חבוש מתיר עצמו מבית האסורים”²⁸, שהרי אין לנו מחשבה חופשית באמת כל זמן שלא שחררנו אותה מסיבוכיהם של המזג של הטבע הגופני ושל השפעת הסביבה. על כן הננו באים אל הספרים, מקורי המחשבה של החירות העליונה, ועל כולן היא תורת ד’ הניתנת מן השמים. ממקור החירות אנו למדים את העצות שעל פיהם נוכל לסגל לנו את החופש, להשרות את החופש על החיים העבדתיים שלנו. רק התורה, הבאה ממקור המשוחרר מכל צמצום ומגבלה טבעית וגופנית, היא היכולה להדריך ולהורות את הדרך אל החופש המחשבתית.